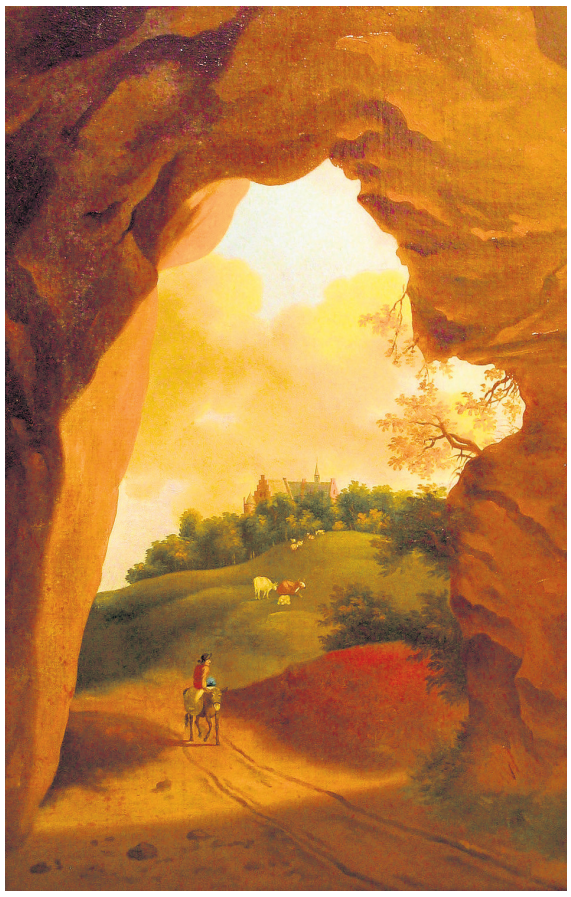
De doorgang door de Mussenberg

In de vorige archiefsprokkel (van 9 september) werd een tekening van een groeve-ingang besproken, die in 1786 door Egbert van Drielst bij het klooster van Slavante werd gemaakt. Aan het einde van het artikel werd aan de lezers nadere informatie gevraagd over de locatie van deze grot. Volgens auteur Koos Bahlmann streefde de kunstenaar niet zozeer naar een exacte weergave van de werkelijkheid, maar eerder naar een artistieke, verbeelde impressie van de ongerepte natuur. Is het dan wel mogelijk om deze tekening te lokaliseren? En zo ja, hoe dan?

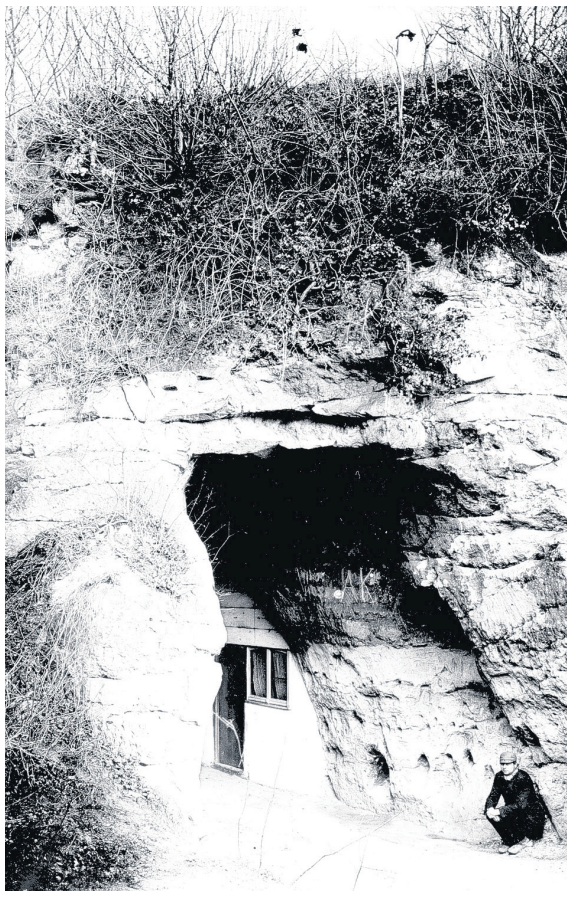
In diezelfde sprokkel werd ook een brief aangehaald van Jacob Muhl, de reisgenoot van Van Drielst, aan zijn neef. Muhl schrijft, dat hij en Van Drielst het kloostercomplex Slavante verlaten om het gangenstelsel te bezoeken en dat Van Drielst onder de indruk is van de grot of EERSTE ingang. Om het gangenstelsel te betreden loopt men vervolgens naar de ingang van de berg.

Uit deze woorden blijkt, dat die eerste ingang geen directe toegang aan het gangenstelsel gaf. Verder blijkt uit de brief, dat hij van twee ingangen tekeningen heeft gemaakt. Maar welke is hier afgebeeld?

De tekening toont een rotsmassief met aan beide kanten een aflopende helling. In het midden is een gang zichtbaar met naar binnen lopende sporen van een boerenkar. Er is maar één plaats, waar deze gelegen kan hebben en wel direct ten zuiden van het klooster achter de kloostermuur bij nog steeds bestaande Sint-Anthoniuskapel. In 1821 beschrijft kolonel Bory de Saint Vincent deze locatie in zijn boek over zijn onderaardse reizen in de St.-Pietersberg:

Uitzicht vanuit 'het Gat' op het voormalige kasteel Lichtenberg. Schilderij van Josua de Grave uit 1670.

Dezelfde doorgang werd in 1888 gefotografeerd door Charles Daniëls. In de rechterwand de toegang tot de grotwoning.

'Tegen de zuidelijke muur van de omheining van Slavante ligt de uitgang, waarlangs de gidsen de reizigers gewoonlijk terugbrengen naar het daglicht. Om er te komen moet een grote kalksteenrots worden gepasseerd, die volledig doorboord is en doet denken aan het verval van een triomfboog, waarvan alle versierselen zijn vernield. De holte in deze rots heeft vaak als dinerzaal voor nieuwsgierigen gediend, die zich na een ondergrondse tocht wilden overgeven aan de genoegens van dis. De mensen, die deze rots uitholden en haar de vorm gaven van een monument, hadden minder moeite om zich een weg dwars door de tufsteen te banen, dan om hem aan zijn rechter- of zijn linkerzijde vrij te maken van de aarde, die moest worden weggehaald om een karweg door te laten lopen.'

Deze karweg moet reeds in de vijftiende eeuw aanwezig zijn geweest voor het transport van kalksteenblokken vanuit het gangenstelsel Slavante naar de Maas toe. Op een door Bory gepubliceerde plattegrond van de hele Sint Pietersberg wordt dit gebied weergegeven.

Het bestuderen van reisverhalen alleen is echter niet voldoende om deze tekening te lokaliseren. Daarnaast moeten alle afbeeldingen van ingangen in de vorm van tekeningen, schilderijen en foto's die voorhanden zijn, met elkaar worden vergeleken. In 1669 maakte Valentijn Klotz al een pentekening van deze plek, Josua de Grave in 1670 een schilderij. Vele andere kunstenaars zouden nog volgen. Wat is het resultaat van die vergelijking? Op alle tekeningen en foto's komen de horizontaal lopende breukvlakken in de kalksteen voldoende met elkaar overeen om deze plek in het landschap te kunnen plaatsen.

De personen met de flambouwen op de tekening van Van Drielst bevinden zich in het tunneltje op weg naar de officiële ingang van het gangenstelsel Slavante, die bij de plaatselijke bevolking bekend stond als 'de Drei Looker', maar ook als 'de Drie Poorten'. Het tunneltje zelf heet op de lijst van het schilderij van De Grave 'het Gat van Lichtenburgh'. De hele doorboorde rotsformatie werd in de negentiende eeuw 'de Mussenberg' genoemd. Ergens na 1850 werd aan de rechterkant van het tunneltje een grotwoning aangelegd, met daarachter een aantal kleine gangen. De woning was sober ingericht met maar één tafel, een potkachel, enkele stoelen en een kast. Het linkergedeelte van de tunnel stortte rond 1911 in, waarschijnlijk door erosie van de enige pilaar die het gewelf ondersteunde. Door het verwijderen van de brokstukken ontstond een vrije doorgang naar het gangenstelsel Slavante, die tot circa 1928 voor toeristische doeleinden zou worden gebruikt.

De hele Mussenberg in 1888 (Charles Daniëls). Door de instorting van de pilaar tussen de beide doorgangen in 1911, is de linkerhelft van de bult verdwenen.

De huidige situatie. (foto Max Wijnen)

De tekening van Egbert van Drielst uit de vorige sprokkel.

Een aantal jaren geleden mocht ik met toestemming van de bewoners van de voormalige directeurswoning van de ENCI een kijkje nemen in de restanten van de Mussenberg. Alleen de oorspronkelijke rechtertunnelwand is er nog, de ingang naar grotwoning is dichtgemetseld. De woning dient als opslag voor tuinmaterialen en als wijnkelder. Het is een opgeschoonde van betonvloeren voorziene groeve, waar authentieke opschriften niet meer aanwezig zijn. Sporen van vroegere bewoning beperken zich tot enkele paalgaten voor een verlaagd plafond en twee boogvormige muurnissen.

Max Wijnen

Bronnen: Bory de Saint Vincent, Description du plateau de St.-Pierre de Maestricht (1821); R. Heckers Sint Pietersberg, in: SOK mededelingen nr. 45; J. Hageman en P. Jennekens, in: SOK mededelingen nr. 48.

Met dank aan Sermon Smitshuysen van de Stichting Oud Sint Pieter voor zijn reactie op de vorige sprokkel. Hij was tot dezelfde conclusie gekomen.

ARCHIEF

historisch centrum limburg

Archiefsprokkels

De vaste rubriek 'Archiefsprokkels' wordt verzorgd door medewerkers van het Historisch Centrum Limburg. Elke twee weken een hele pagina met een nieuw verhaal, opgediept uit de archieven van Maastricht.

Eerder verschenen sprokkels kunt u nog eens nalezen op www.rhcl.nl.

Historisch Centrum Limburg, Sint Pieterstraat 7, 6211 JM Maastricht, tel. 043 - 328 55 00, info@rhcl.nl